

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з дисципліни «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ХІХ СТОЛІТТЯ : ПЕРШІ ДЕСЯТИРІЧЧЯ»

підготовки бакалавра
освітньої програми середня освіта (українська мова та література)
спеціальності 014 середня освіта
спеціалізації 014.01 середня освіта (українська мова та література)
та освітньої програми українська мова і література
спеціальності 035 філологія
спеціалізації 035.01 українська мова і література

Практичне заняття № 1

Бурлескно-травестійна поема "Енеїда" І. Котляревського

План

1. Особливості видання твору (1798-1842).
2. Поняття "бурлеск", "травестія". Поетика жанру бурлескно-травестійного твору.
3. Соціальна тенденційність, народність, оптимізм твору.
4. Художні засоби поеми.
5. Система образів-персонажів твору.

Текст: Котляревський І. Твори – К.: Наукова думка, 1982. – 320 с.

Завдання: Вивчити напам'ять уривки: "Енеїда" (початок), Еней у пеклі.

Література

Основна:

1. Бовсунівська Т. Горгона з українським обличчям: Поетизація потойбіччя в "Енеїді" І.Котляревського // Дивослово. – 2000. – № 12. – С. 2-7.
2. Гундорова Т. Перевернений Рим, або "Енеїда" І.Котляревського як національний наратив // Сучасність. – 2000. – № 4. – С. 120-134.
3. 4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 281-294.
4. Жулинський М. Духовна епоха в історії України // Дивослово. – 2000. – № 8. – С. 15-20.
5. Нахлік Є. Творчість Івана Котляревського: Замовчувані інтерпретації. Дискусійні проблеми. Спроба нового прочитання (з погляду літературних напрямів і течій). – Львів: Олір, 1994. – 68 с.
6. Неборак В. Два уривка на класичні теми. Попередні зауваги до спроби реінтерпретації "Енеїди" І.Котляревського (з розгорнутими цитатами) // Сучасність. – 1999. – № 7-8. – С. 58-61.
7. Ротач П. З легкої руки Максима Парпури // Слово і час. – 1998. – № 9-10. – С. 9-13.
8. Слоньовська О. "І "Енеїди" владний сміх..." // Українська мова та література. – 1999. – Ч. 48 (160). – С. 2-4.
9. Шевчук В. "Енеїда" Івана Котляревського в системі літератури українського бароко // Український форум. – 2005. – № 21-22. – С. 15.
10. Шудря М. Пам'ятник козацької Трої: "Енеїда" І.Котляревського // Українська мова та література. – 1998. – Ч. 20 (84). – С. 1-3.
11. Гундорова Т. "Малоросійський маскарад": Колоніальний дискурс в "Енеїді" Котляревського і навколо неї // Українська мова та література. – 2004. – Ч. 25-28 (377-380). – С. 9-16.

Додаткова:

1. Бовсунівська Т. Естетична сутність «котляревщини». *Історія української естетики першої половини XIX століття*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2001. С. 107-110.
2. Бовсунівська Т. Утвердження незнищенності нації: «Енеїда» і проблеми етногенезу. *Слово і час*. 1994. № 9-10. С. 8-11.

3. Махінова А. Деконструкція імперського міфу («Енеїда» Вергілія та «Енеїда» І. Котляревського). *Слово і час*. 2001. № 10. С. 82-83.
4. Неборак В. До спроби реінтерпретації «Енеїди» І. Котляревського (Попередні зауваги). *Урок української*. 2002. № 4. С. 44-45.
5. Чамата Н. Метро-ритмічна система поезії Івана Котляревського. *Слово і час*. 1998. № 9-10. С. 13-16.
6. Дмитренко М. Міфологічна школа в українській фольклористиці. *Дивослово*. 2005. № 7. С. 61-62.

Історико-біографічні твори :

1. Левін Б. Веселий мудрець : Повісті. Київ : Радянський письменник, 1987. 295 с.
2. Пільгук І. Грозний ранок. Повісті. Київ : Дніпро, 1979. 560 с.

Практичне заняття № 2

І. Котляревський – зачинатель української драматургії

План

1. Особливості жанру "Наталки Полтавки" як "малоросійської опери":
  - а) характер драматичного конфлікту в творі;
  - б) система образів-персонажів;
  - в) соціальна спрямованість і суть сатиричного зображення в п'єсі.
2. "Москаль-чарівник" – перший водевіль української драматургії I-ї половини XIX століття:
  - а) характеристика жанру;
  - б) образи-персонажі водевілю;
  - в) морально-етичні та суспільно-політичні питання у творі.

Тексти: Котляревський І. Твори – К.: Наукова думка, 1982. – 320 с.

Література

Основна:

1. Александрова Г. П'єса І. Котляревського "Москаль-чарівник" у порівняльних дослідженнях кінця XIX-поч. XX ст. *Українська мова та література*. 1997. Ч. 23 (39). С. 5.
2. Вієвський В. Своєрідність жанру водевілю І. Котляревського та М. Кропивницького. *Наукові записки*. Вип. 27. Серія: Філологічні науки. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. С. 62-78.
3. Мороз Л. Іван Котляревський: соціальна критика – чи утвердження християнської моралі? *Слово і час*. 1999. № 2. С. 63-66.
4. Мороз Л. Класицизм і драматургія І. Котляревського. Рідний край. Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах. 2003. № 2 (9). С. 93-98.
5. Назар М. Пісня у драмі-опері Івана Котляревського "Наталка Полтавка". *Дивослово*. 1996. № 9. С. 46-48.
6. Сидоренко В. Текстуальне вивчення п'єси І. Котляревського "Наталка Полтавка". *Українська мова і література в школі*. 1989. № 10. С. 16-28.
7. Слоновьовська О. Якщо і розумом і серцем. *Українська мова і література в школі*. 1989. № 10. С. 16-28.
8. Сулима М. "Наталка Полтавка" й українська драматургія XVII-XVIII ст. *Київська старовина*. 1998. № 5. С. 67-74.

Додаткова:

1. Задорожна С. Пісенно-обрядовий матеріал в ідейно-художній системі «Наталки Полтавки» І. Котляревського. *Українська мова і література в школі*. 1984. № 12. С. 18-24.
2. Зінченко Н. Спогади про І. Котляревського. Рідний край. Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах. 2003. № 2 (9). С. 89-93.
3. Кучинський Д. «Де ж справжня «Наталка Полтавка». *Київська старовина*. 1994. № 5. С. 98-99.

Практичне заняття № 3
Творчість П. Гулака-Артемівського

План

1. Зв'язок літературно-естетичних настанов П.Гулака-Артемівського-байкаря із засадами античної та світової байки. Засвоєння рис народності й сатиричності криловської байки.
2. Новаторство байкаря. Байка "Пан та Собака".
3. Різновиди жанру байки у доробку П.Гулака-Артемівського.
4. П.Гулак-Артемівський – новатор у жанрі романтичної балади:
  - а) зв'язок балади "Твардовський" з усною народною творчістю;
  - б) балада "Рибалка" і традиції західноєвропейської літератури.

Тексти: Гулак-Артемівський П. Поетичні твори. Гребінка Є. Поетичні твори. Повісті та оповідання. – К.: Наукова думка, 1984. – 607 с.

Завдання: Вивчити напам'ять байки: "Пан та Собака" (початок), "Дві пташки в Клітці", "Батько та син".

Література

Основна:

1. Деркач Б. Петро Гулак-Артемівський / Історія української літератури ХІХ століття: У 2 кн. – Кн. 1: Підручник / Жулинський М. – К.: Либідь, 2005. – С. 127-141.
2. Гончар О. Генетичний зв'язок поезії П.Гулака-Артемівського з фольклором // Гончар О. Українська література передшевченківського періоду і фольклор. – К.: Наукова думка, 1982. – С. 54-112.
3. Деркач Б. П.Гулак-Артемівський – байкар // Радянське літературознавство. – 1974. – № 2. – С. 56-69.
4. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. С. 324-328.
5. Куценко Л. Байка П.Гулака-Артемівського "Пан та Собака": Національне в соціальному змісті твору // Дивослово. – 2003. – № 8. – С. 2-3.
6. Петренко І. Талант високий, самобутній (До 190-річчя з дня народження П.Гулака-Артемівського). Українська мова і література в школі. 1980. – № 1. – С. 72-74.
7. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 333-337.
8. Куценко Л. Байка П.Гулака-Артемівського "Пан та Собака". Національне в соціальному змісті твору // Дивослово. – 2003. – № 8. – С. 2-3.

Додаткова:

1. Павлюк М. Гулак-Артемівський П. З погляду текстології. *Слово і час*. 1990. № 1. С. 45-51.
2. Єременко О. Українська балада ХІХ століття (історія жанру). Суми : Мрія-1, 2004. С. 50-51; 65-68.

Практичне заняття № 4
Творчий доробок Є. Гребінки

План

1. Жанрові особливості байок Є.Гребінки (алегоричні, побутові, епіграмні).
2. Тематична спрямованість байок Є.Гребінки. Зв'язок байкарської спадщини письменника із творчістю І.Крилова.
3. Поетична спадщина письменника ("Недуг", "Скала", "Два", "Лавровий листок", "Черные очи", "Українська мелодія" та інші).
4. Історична тема у творчості Є.Гребінки:
  - а) повість "Нежинский полковник Золотаренко". Особливості характеротворення;
  - б) роман "Чайковский". Суть романтичного типу історизму.

Тексти: Гребінка Є. Твори: У 3-х т. – Т. 1.: Байки, поезії, оповідання, повісті. – К.: Наукова думка, 1980. – 560 с.; Т. 2.: Прозові твори 1841-1845. – К.: Наукова думка, 1981. – 743 с.

Завдання: Вивчити напам'ять байки: "Ведмежий суд", "Будяк да Конопляночка"; поезії: "Очи черные", "Українська мелодія", "Опять передо мной знакомые поля".

Література

Основна:

1. Деркач Б. Євген Гребінка / Історія української літератури ХІХ століття: У 2 кн. – Кн. 1: Підручник / Жулинський М. – К.: Либідь, 2005. – С. 179-203.
2. Нахлік Є. Від "національної туги" до соціально-критичного мислення: фольклорно-історичний роман "Чайковский" Є.Гребінки // Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60 років ХІХ століття. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 74-92.
3. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 342-345.
4. Задорожна Л. Євген Гребінка: Літературна постать. – К.: Твім інтер, 2000. – 160 с.
5. Зубков С. Євген Гребінка // Гребінка Є. Твори: У 3-х т. – Т. 1.: Байки, поезії, оповідання, повісті. – К.: Наукова думка, 1980. – С. 5-39.
6. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль: Феміна, 1994. – С. 368-369; С. 458-461.

Додаткова:

1. Гончар О. На ґрунті народного життя і народної творчості (До 170-ти річчя з дня народження Є. Гребінки). *Українська мова та література в школі*. 1982. № 2. С. 51-59.
2. Ковалець Л. У Петербурзі він був українцем : Є. Гребінка у пошуках свого хреста і своєї слави. *Дивослово*. 2000. № 6. С. 7-8.
3. Литвин М. З когорти класиків (До 170-ти річчя з дня народження Є. Гребінки). *Українська мова та література в школі*. 1982. № 2. С. 66-69.

Практичне заняття № 5
Сентиментально-реалістичні твори Г. Квітки-Основ'яненка

План

1. Естетичний ідеал Г. Квітки-Основ'яненка у повісті „Маруся”.
2. Зображення діяльного типу жінки у повісті „Козир-дівка”, принцип життєвої правди у творі.
3. Проблема щастя у повісті „Щира любов”.
4. Суть станової моралі у повісті „Сердешна Оксана”. Прийом контрасту, як прогресивна ідея твору.
5. Моралізаторська настанова оповідання „Перекотиполе”.

Тексти: Квітка-Основ'яненко Г. Ф. Твори: у 7-ми т. – Т. 3: Прозові твори. – К.: Наукова думка, 1981. – 480 с.

Література

Основна:

1. Вільна Я. Г. Квітка-Основ'яненко – „не формула на двох ногах” // Українська мова та література. – Ч. 2-3. – 2005. – С. 7-10.
2. Горболіс Л. Народно-національні характери у творах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка // Березіль. – 1994. – № 9-10. – С. 176-180.
3. Ковалець Л. Про Квітчину „Сердешну Оксану” і не тільки про неї // Дивослово. – 1998. – № 5. – С. 8-10.
4. Нахлік Є. Преромантична художня проза. Риси романтизму в прозі Г. Квітки-Основ'яненка // Нахлік Є. Українська романтична проза 20-60-х років ХІХ століття. – К.: Наукова думка, 1988. – С. 27-68.
5. Он'як Н. Жанровий аналіз повісті Г. Ф. Квітки-Основ'яненка „Маруся” // Українська мова і література в школі. – 1983. – № 9. – С. 28-30.

Додаткова:

1. Зубков С. Він написав «Марусю». *Григорій Квітка-Основ'яненко : Життя і творчість*. Київ : Дніпро, 1978. С. 175-215.
2. Кравченко В., Зубець Н. Ретроспекція Вітчизняної війни в повісті Г. Квітки-Основ'яненка «1812 год в провинции». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 4. С. 70-76.
3. Кравченко В., Кисель О. Г. Квітка-Основ'яненко писав повість «Ганнуся» «для слави слобожан». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Філологія». Вип. 63. № 989. 2011. С. 25-29.
4. Ліпінська О. Повісті Г. Квітки-Основ'яненка в контексті європейського сентименталізму. *Література. Фольклор. Проблеми поетики : зб. наук. пр.* – Вип. 8. Київ : Твім інтер, 2001. С. 291-296.
5. Чалий Д. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко (Творчість). Київ : Художня література, 1962. С. 154-178.

Практичне заняття № 6
Роман "Пан Халявський" Григорія Квітки-Основ'яненка – сімейна
хроніка життя українського панства XVIII століття

План

1. Г.Квітка-Основ'яненко про роль освіти і виховання у романі.
2. Жанр твору, особливості композиції.
3. Складність проблематики.
4. Система образів-персонажів роману.

Текст: Квітка-Основ'яненко Г. Пан Халявський // Квітка-Основ'яненко Г.
Твори: У 7-ми т. – Т. 4: Прозові твори. – К.: Наукова думка, 1979. – С. 7-197.

Література

Основна:

1. Бабич Н. Средства воплощения авторского замысла в романе Г. Квитки-Основяненко «Пан Халявский». *Вопросы русской литературы : Сборник научных трудов*. Львов : Изд-во при ЛГУ, 1989. Вып. 2 (54). С. 88-95.
2. Дмитренко Т. Функції комічного у творчості Г. Квітки-Основ'яненка. *Радянське літературознавство*. 1986. № 10. С. 50.
3. Зубков С. Пани Халявські та інші. *Григорій Квітка-Основ'яненко : Життя і творчість*. Київ : Дніпро, 1978. С. 252-283.

Додаткова:

4. Брайко О. Роман Є. Гребінки «Доктор» як соціальний наратив : текст та інтертекст. *Слово і час*. 2005. № 3. С. 51-64.

Практичне заняття № 7
Драматургія М. Костомарова

План

1. Драматичні твори М.Костомарова – перші зразки історико-романтичної драматургії в новій українській літературі:

а) своєрідність зображення національно-визвольного руху українського народу проти експансії Польщі у драматичній поемі "Сава Чалий";

б) трагедія "Переяславська ніч". Тема, ідея, образи;

в) громадянський пафос драми "Кремуцій Корд".

2. Історико-літературне значення романтичної драматургії М.Костомарова, своєрідність її жанрового різновиду (як драма ідеї).

Тексти: Костомаров М.І. Твори: У 2-х т. – Т. 1: Поезії. Драми. Оповідання. – К.: Дніпро, 1990. – 538 с.

Література

Основна:

2. Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. С. 349-352.

3. Пинчук Ю. Жизненный и творческий путь Н.Костомарова // Пинчук Ю. Исторические взгляды Н.Костомарова (Критический очерк). – К.: Наукова думка, 1984. – С. 30-69.

4. Попов П. Костомаров як фольклорист і етнограф. – К.: Наукова думка, 1968. – 113 с.

5. Смілянська В. Літературна творчість Миколи Костомарова // Костомаров М. Твори: У 2-х т. – Т. 1: Поезії. Драми. Оповідання. – К.: Дніпро, 1990. – С. 5-37.

6. Кейда Ф. На семи вітрах історії (Рецепція постаті Сави Чалого в українському письменстві) // Українська література в загальноосвітній школі. – 2001. – № 6. – С. 53-64.

Додаткова:

1. Козачок Я. Художньо-стильові особливості романтичної творчості Миколи Костомарова Харківського періоду. *Рідний край. Науковий публіцистичний художньо-літературний альманах*. 2003. № 2 (9). С. 105-113.

2. Пільгук І. М. Костомаров (До 150-ти річчя з дня народження). *Українська мова і література в школі*. 1967. № 5. С. 92-94.

3. Буторіна Н. Український аспект літературознавчих студій М. Костомарова. *Дивослово*. 2005. № 7. С. 56-59.

Історико-біографічний твір : Петров В. Аліна й Костомаров. *Зайцев П. Перше кохання Шевченка. Петров В. Романи Куліша. Аліна й Костомаров*. Київ : Україна, 1994. С. 195-316.

Практичне заняття № 8
Творчість Миколи Гоголя

План

1. Яскравий національний колорит збірки "Вечори на хуторі біля Диканьки" (1831-1832):

- а) сюжетно-тематичні обрії;
- б) образна система;
- в) романтичний колорит збірки;
- г) особливості мови і стилю.

2. Зображення героїчної історії України і її національних героїв у повісті "Тарас Бульба".

Тексти: Гоголь Н. Собрание сочинений: В 8-ми т. – Т. 1: Вечера на хуторе близ Диканьки. – М.: Правда, 1984. – 382 с.; – Т. 2: М.: Правда, 1984. – 319 с.

Література

Основна:

1. Барабаш Ю. "Страшна помста" у двох вимірах: Міф. Історія // Сучасність. – 2000. – № 1. – С. 110-130.
2. Бовсунівська Т. Містична казуальність гоголівських сюжетів // Українська мова та література. – 1999. – Ч. 12 (124). – С. 6-7.
3. Грабович Г. Гоголь і міф України // Сучасність. – 1994. – № 9. – С. 77-95. – № 10. – С. 137-150.
4. Куглер Н. Символи козацької історії України в М.Гоголя // Українська мова та література. – 1999. – № 47. – С. 7.
5. Мацапура В. "Страшна помста" М.Гоголя як міфоцентричний твір: особливості поезики // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – № 4. – С. 4-9.
6. Померанцев І. Фантастичне в ранній прозі Гоголя // Сучасність. – 1986. – Ч. 11 (307). – С. 20-33.
7. Михед П. Приватизация Гоголя? (Возвращаясь к русско-украинскому вопросу) // Вопросы литературы. – 2003. – № 3. – С. 94-112.
8. Поліщук Я. М.Гоголь і українська література // Дивослово. – 2005. – № 11. – С. 29-33.
9. Поліщук Я. Микола Гоголь і українська література // Дивослово. – 2005. – № 11. – С. 29-32.

Додаткова:

1. Камінчук А. Таємниця Гоголя : Колаж-есеї. Київ. 1998. № 11-12. С. 111-132.
2. Пимонова О. Смешное и страшное в «Вечерах...» Н. Гоголя. *Література в школі*. 1998. № 3. С. 75.
3. Покальчук Ю. Микола Гоголь : подвійне коло оточення. *Слово і час*. 1995. № 9-10. С. 51-54.
4. Горбач Н. Нереалізована мрія. *Дзвін*. Ч. 2. 2004. С. 127-132.
5. Луцький Ю. Страдництво Миколи Гоголя, знаного також як Ніколас Гоголь. Київ : Знання України, 2002. 123 с.

Історико-біографічні твори :

1. Белый А. Серебряный голубь : Повесть в 7-ми главах. Москва : Художественная литература, 1989. 461 с.
2. Полтарацький Г. Повесть про Гоголя. Київ : Дніпро, 1975. 519 с.
3. Мушкетик Ю. Жовтий цвіт кульбаби. *Мушкетик Ю. Твори* : у 5-ти т. Т. 1 : Смерть Сократа. Суд над Сенекою. Гайдамаки. Жовтий цвіт кульбаби. Київ : Дніпро, 1987. С. 487-605.